

DNS

HELLEMYRSFOLKET

En stolt dag for Den Nationale Scene

Det er ikke ofte det skapes nye musikaler i Norge. Vi var derfor usedvanlig stolte da vi 13. september i fjor kunne presentere «Hellemyrsfolket».

I tre år hadde Julian Berntzen og Gunnars Staalesen jobbet seg fram til en musikalsk versjon av Amalies Skrams romaner fra Hellemyren.

Godt hjulpet av instruktøren Johan Osuldsen, arrangøren Jan Einar Apelland og dramaturgen Solrun Toft Iversen var musikalen da endelig klar for å møte sitt publikum. Det ble da også en formidabel suksess. Samtlige forestillinger ble utsolgt og hele 34.696 personer sikret seg billetter. Et massivt ønske fra de mange som ikke fikk tak i billetter i fjor, har ført til nypremiere 5. november i år. Vi er glade for at vi fikk til det.

«Hellemyrsfolket» er et brutalt og realistisk skjebnedrama som gir menneskene små sjanser til å bryte med sitt lodd. Romanene skildrer et samfunn der det nærmest var utenkelig å foreta en klassereise. Var du født fattig, så døde du som fattig. Var du født rik, så hadde du muligheter fattigfolk bare kunne drømme om. Realismen og samfunnskritikken i fortellingen gjør Amalie Skrams verk til er en bauta i vår litteraturarv.

Ved å lage en musikal av «Hellemyrsfolket» håpet vi å gjøre et nytt publikum nysgjerrig på Amalie Skram og hennes diktning. Salgstallene tyder på at vi har klart det. Også i år ser det ut til at samtlige forestillinger selges ut.

I overgangen fra litteratur til musikal har vi måttet ta mange brutale valg. Men vi er tro mot kjernen i stoffet. Musikken er like storslått og kraftfull som diktverket. Her er alt fra kjærlighet og svik til fødsel og død, og Julian Berntzen har skapt musikk for de store følelser. Vårt håp er at musikken skal bidra til å gjøre Amalie Skrams skjebnedrama tilgjengelig for enda flere. Amalie Skram og jeg har en ting felles: Vi kommer begge fra Alversund. Amalie Skram og min farfar Wilhelm Haaland var firmeninger, og «Hellemyrsfolket» er en viktig påminning om den enorme utviklingen som har skjedd i samfunnet.

Velkommen til et skjebnedrama som nå løftes fram for nye generasjoner. Velkommen til en musikal som til slutt viser at det finnes et håp for den som våger og klarer å bryte med sin skjebne.

Velkommen i teatret!

Agnete G. Haaland - Teatersjef

«Hellemyrsfolket» fra bok til musikal

Av Gunnar Staalesen

Da jeg for snart seks år siden, litt før jul i 2009, fikk en oppringning fra Julian Berntzen med spørsmål om jeg kunne tenke meg å samarbeide med ham om en musikal basert på Amalie Skrams «Hellemyrsfolket», tok det meg ikke mange sekundene å si ja til det. Vi møttes, og allerede lille nyttårsaftnen det året hadde vi formulert en liten prosjektbeskrivelse som sett i ettertid faktisk ikke ligger så langt fra det resultatet vi nå presenterer, høsten 2014.

Jeg hadde selv dramatisert «Hellemyrsfolket» en gang før, den etter hvert nærmest legendariske, åtte og en halv timer lange DNS-oppsetningen fra 1992-93. Allerede den gangen var vi nødt til å foreta en kraftig komprimering av stoffet i de fire romanene for å få det gjennomført. Amalie Skrams hovedverk er så fullt av personer, av bifortellinger

og miljøskildringer at det rommer stoff nok til mange teateroppsetninger. Dramatiseringen den gang fikk da også sitt ektefødte barn, «Sivert Skute-løs», to år senere, basert på den andre romanen i verket, «To Venner». Å skulle få det samme materialet ned til en musikalversjon innenfor en tidsramme på tre timer, inkludert pause, og der store deler av dialogen skulle erstattes av sangnumre, krevde selvsagt en ytterligere komprimering og en enda større utfordring enn det vi arbeidet med den gang.

Julian Berntzen og jeg brukte 2010 til å planlegge videre, og da Agnete Haaland ble engasjert som teatersjef ved Den Nationale Scene, tok vi kontakt med henne for å høre om hun var interessert i prosjektet. Det tente hun øyeblikkelig på, vi inngikk en intensjonsavtale, og så satte vi for alvor i gang, hele tiden i nært samarbeid med teatrets sjefsdramaturg, Solrun Toft Iversen, og senere i prosessen med instruktøren Johan Osuldsen og musikalsk ansvarlig Hans Einar Apelland. Men hovedansvaret lå hele tiden på våre skuldre.

Det utviklet seg steg for steg. I februar 2011 forelå en detaljert synopsis, i juni samme år en første grovdramatisering, så kom musikken til, sangtekster ble skrevet, og i juni 2013 var vi så tett opp til det endelige resultatet som vi kunne komme, før ytterligere redigering av tekst, justering og arrangement av musikk kom til. Det skulle kreve vår innsats i enda ett år. Så sent som når dette skrives, fjorten dager før premieren, skriver vi inn ny dialog i noen scener, finpusser det musikalske uttrykket og foretar de siste regigrepene, slik det skal være når det er urpremierer det er snakk om.

Hva har vi så gjort med Amalie Skrams verk?

Vår intensjon har hele tiden vært å formidle «Hellemyrsfolket» med den største respekt for det Amalie Skram selv ønsket å fortelle. Vi følger slekten fra Hellemyren til Bergen, men tillater oss å hoppe over en generasjon, et slektledd Amalie Skram selv går relativt fort over i verket: Siverts foreldre, Jens og Marthe. Johan Osuldsen foreslo – og vi skjønnte fort at det var en god idé – å gjøre Sivert til barn av Sjur Gabriel og Oline, ikke barnebarnet deres.

Da er han selv vitne til det som skjer der ute på Hellemyren i det som er første bok i verket, «Sjur Gabriel», og det er sin egen mor han ser svirre som en byoriginal gjennom gatene med sin svirebror Tippe Tue, noe som setter desto dypere

*Fra venstre:
Julian Berntzen
og Gunnar Staalesen.*

spor i ham. Det forsterker dessuten ytterligere dramatikken i det som senere skjer, under landturen (plassérturen på godt bergensk) til Sandviken.

Når et romanverk på seks hundre sider skal gjøres om en til musikal på to timer og førti minutter, sier det seg selv at handlingen må komprimeres. Mange av bifigurene er borte. Vi har konsentrert oss om de trekanthistoriene vi kan lese i verket: Sivert-Petra-Lydia, Sivert-Petra-konsul Smith og Petra-Lydia-konsul Smith. Det ligger mange konflikter i disse, erotikk, avvising og forsmådd kjærlighet, med de stengslene den tidens klasseskiller skapte. Sivert er verkets hovedperson, og slik er det også i vår forestilling. Han kjemper i motvind livet gjennom, prøver og feiler, gang på gang, og ender til slutt i den mørkeste tragedie. Tragedien rammer også neste generasjon, Severin og Fie, Petra og Siverts barn. Vi avslutter forestillingen slik Amalie Skram gjorde det, med Fies opprør mot den ulykksalige arven fra Hellemyren, i en scene der mye av teksten er beholdt fra originalverket, som en siste, tydelig hilsen og takk til Amalie Skram for det hun gav oss med dette storverket. Det var medlidenheten med disse skjebnene som tvang henne til å skrive «Hellemyrsfolket», med sterk inspirasjon fra

det hun selv hadde opplevd i sin barndoms Bergen, som Amalie Alver fra Apotekersmauet, Strandgaten og Cort Piilsmuet. Sivert og Petra deler mange skjebnetrekk med hennes egne foreldre, og Fies skjebne er heller ikke så langt fra hennes egen.

En musikal er selvsagt basert på tekst og musikk i samklang. Min hovedinspirasjon har først og fremst vært Amalie Skram, men det har vært nesten like spennende å høre det musikalske stoffet vokse frem av Julian Berntzens melodisterke komponisthode. Fra «skjebnetemaet» til Sjur Gabriels slit, Olines alkoholisme, kjærlighetsmøtet mellom Lydia og Sivert, Petras optimistiske sang på vei til konsul Smith første gang, og senere de dramatiske høydepunktene i stykket, over den lystige plassérturen, drømmen om Kristiania, Fies lengsel etter kjærlighet og til syvende og sist Sivert og Petras raseri mot skjebnens overmakt og Fies brudd med arven – alt sammen har fått et musikalsk uttrykk som har gjort dette til den storslåtte teaterforestillingen vi helt fra desember 2009 håpet at det skulle bli.

Takk til Julian, som skrev all denne musikken, og takk til alle som hjalp oss frem til det ferdige resultatet!

Sangtitler

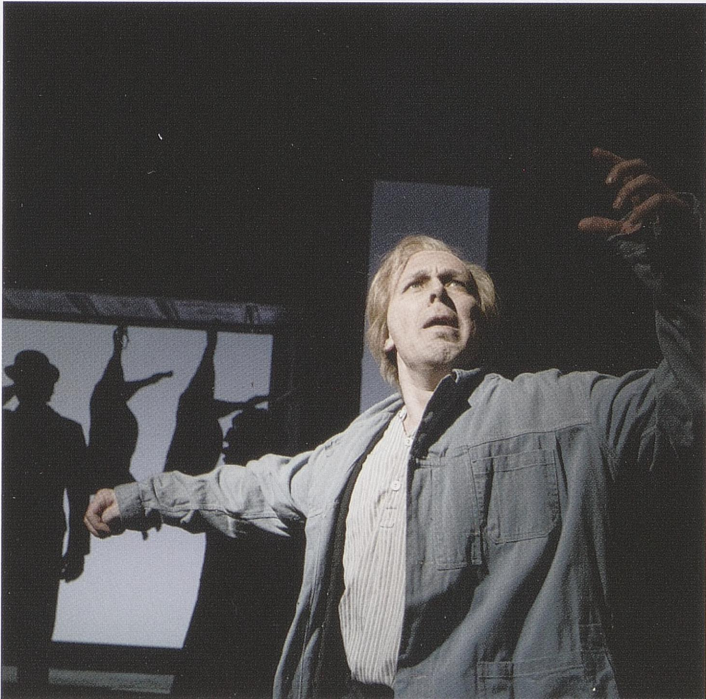
1. Vi tåler alt
2. Sjur Gabriell
3. Tippe Tue
4. To venner
5. Balladen om Lydia Munthe & Sivert Myre
6. Klokker ringer
7. Ønsk meg lykke til
8. Petra & Smith
9. Den flotteste pi'en
10. Slik mitt hjerte banker

11. Spåkonen
12. Arven i fra Hellemyrens jord
13. Det skulle vært meg
14. Sol over Bergen
15. Frieriet
16. Når skjebnen kaller

Etter pause:

17. La oss danse
18. Krangel
19. Kampen står om liv og død

20. Det skulle vært meg (Reprise)
21. Det mørkner over byen
22. Aldri konge, alltid knekt
23. Forsoningen
24. Slik lyder Jesu ord
25. Kristiania
26. Fie & Frierie
27. Helvete vil bli en lek
28. Det mørkner over byen (Reprise)
29. Fies sang

Bergen på den tiden

Av Finn Bjørn Tønder

Det som skjer på scenen i kveld foregår, sånn omtrent, i perioden mellom 1840 og 1890. Og rundt 1840 var Bergen en by preget av stagnasjon. Næringslivet slet fortsatt etter Napoleonskrigene, og enda verre; etter nesten 700 år som Norges desidert største by, er landets unge hovedstad, Kristiania, blitt større enn Bergen i folketall.

Heldigvis snus stagnasjon til oppgangstider for Bergen i 1850-årene. Handelen vokser, forretningsbanker blir stiftet, dampskipsselskap likeså. Ja vi får også egen vannledning fra Svartediket!

Og folketallet øker fra 22.300 i 1845 til 53.700 i 1890. Byen vokser også i omfang. Etter 1877 lå ikke lenger Hellemyren ute på strilelandet, men var innlemmet i Bergen sammen med resten av Sandviken, Nygård og Møhlenpris.

De sosiale forskjellene var imidlertid enorme. Overklassen hadde praktfulle lysthus i byens omegn og flotte villaer i Strandgaten, Øvregaten og snart også på Kalfaret. Vanlige folk bodde i trange kår i smauene ovenfor Strandgaten og Nordnesgaten.

I 1875 tjente de rikeste kjøpmennene i Bergen rundt 160.000 kroner i året, mens en tjenestepike hadde mellom 400 og 800 kroner i årslønn. På strilelandet var det mye fattigdom. Fiskere og småbrukere som Sjur Gabriel og andre var totalt uinteressant for kjøpmennene. Det var ikke strilelandet som leverte de varene bergenserne eksporterte, og som skapte byens velstand. Strilelandet var for bergensere flest et ukjent område, og møte mellom striler og bergensere var på hele 1800-tallet ofte et møte mellom under- og overklasse - i Bergen. Ofte da strilene kom til byen for å selge varer.

Derfor var Bergen en drøm for dem som slet ute på landet. Mange fant da også lykken i Bergen, men for enda flere gikk det ofte galt. Da ble det enten fattiggassen eller tiggings. Fattiggassen hjalp som oftest barn og syke. Derfor var det mange tiggere i Bergen på denne tiden. Og mange som søkte trøst i alkoholen. Den var det lett å få tilgang på. På 1860-tallet var det 211 skjenkesteder for øl og vin i Bergen i tillegg til 25 brennevinsutsalg. I 1861 ble forbruket av øl i Bergen anslått til 3,8 millioner flasker, mens det ble solgt over 405.300 liter brennevin.

Amalie Skrams

HELLEMYRSFOLKET

En musikal av Gunnar Staalesen og Julian Berntzen
Sangtekster av Gunnar Staalesen og Johan Osuldsen

Komponist: Julian Berntzen | Manus: Gunnar Staalesen
Regissør: Johan Osuldsen | Scenograf og kostymedesigner: Tine Schwab
Musikalsk ansvarlig: Hans Einar Apelland | Kapellmester: Jan Kåre Hystad
Koreograf: Johan Osuldsen | Koreografiassistent: Stephanie Mowinckel
Koreograf på «Tippe Tue», «To venner» og «Spåkonen»: Belinda Braza
Lysdesigner: Øyvind Wangensteen | Videodesigner: Torbjørn Ljunggren
Tekstutvikling og dramaturgi: Solrun Toft Iversen
Musikaldramaturg: Johan Osuldsen

MUSIKERE

Mari Persen – Fiolin
Berit Hella Lindberg – Fløyte
Jan Kåre Hystad – Treblås, Kapellmester
Hans Marius Andersen – Trompet
Grethe Tonheim – Trombone
Helge Lilletvedt – Tangentinstrument
Erik Halvorsen – Tangentinstrument
Ole Marius Sandberg – Bass
Ivar Kolve – Slagtøy

MED

Sivert: André Søfteland

Petra: Herborg Kråkevik/ Kjersti Elvik

Oline, ensemble: Irene Waage

Tippetue, ensemble: Gerald Pettersen

Lydia: Karoline Krüger / Malin Soli

Fisketorgdame, ensemble: Malin Soli / Monica Dybwad

Fie: Idun Vik

Konsul Smith: Bjørn Willberg Andersen

Løytnant Riber, ensemble: Ole Martin Aune Nilsen

Spåkonen: Wenche Kvamme

Sjur Gabriel, ensemble: Hadle Lavold Reisæter

Kristian Aall: Jonatan Filip/Hadle Lavold Reisæter

Lina Smith, ensemble: Katrine Dale

Severin, ensemble: Pål Rønning

Elias Nilsen, ensemble: Jon Ketil Johnsen

Lise stuepike, ensemble: Dorina Marie Eldøy-Iversen

Henrik, ensemble: Preben Hodneland

Stine Kokkepike, ensemble: Hilde Trættestad Serkland

Ingeborg, ensemble: Rhine Skaanes

Understudy for Sivert: Kristoffer Sagmo Aalberg

Sivert som barn, ensemble; Filip Rasmussen / Ulrik Lullau

Vesle Gabriel, ensemble: Didrik Strønen Damm / Leon Krogh Vignal

Stor Pike: Emma Dagsland / Adele Sortvik

Liten Pike: Synne Odland Aase / Ane Marte Hundven

Statistkoordinator: Marie Kallevik Straume

Inspisient: Kjell Arve Vørland/Kirsti Rosseland

Lydtekniker: Bjarte Våge/Rune Bjørøy

Masker/parykker: Kati Sjøgren/Mette Noodt

Parykkmaker: Janina Rolfart | Spesialeffekter: Mette Noodt

Rekvisitør: Espen Røen/Cathrine Hopstock

Sceneteknisk kontakt: Tommy Johnsen

Sufflør: Britney Elise Sudmaann-Mack

Forestillingen varer i ca. 3 timer, inkludert pause.

Dekor og kostymer er produsert på Den Nationale Scenes verksteder. Det er ikke tillatt å fotografere, filme eller gjøre lydopptak under forestillingen.

Nypremiere på Store Scene 5. november 2015.

Meningen med døden

Av regissør Johan Osuldsen

I århundrer har mennesker i vår kultur trodd at det blir bedre etterpå. Etter døden. Det har også vært mye frykt forbundet med dette. Memento mori - husk du skal dø! Dette *etterpå* har vår kirke hatt carte blanche på. Når vi i dag vet at dette handler om frykten for det ukjente, burde disse ideene slippe taket, men store deler av dette tankegodset sitter fortsatt godt i. Var det dette Amalie Skram kjempet mot?

Skram var et menneske av sin tid. En tid hvor mange trodde på arvesynd og skjebnens makt. Kirken hadde kontroll på dette området, sammen med overtro og øvrigheten. For øvrigheten var det beleilig at underklassen var så overtroisk - det gjorde sitt til at de godtok skjebnens bestemmelse uten å gjøre opprør, og så ble de værende i underklassen. Selvsagt ble de fattige utnyttet og undertrykket, men hva med muligheten til å komme seg ut av fattigdommen?

I dag lever de fleste under troen på at «man kan klare alt, bare man vil det nok». Viljen var meget sterk hos Amalie, og ditto sterk hos den karakteren hun identifiserte seg mest med i «Hellemysr-folket», nemlig Fie. Fie er den som ikke finner seg i urettferdighet, klasseskiller, og ideer om arvesynd, skjebne, skyld og skam. I dagens Norge har klasse-skillene blitt så mye mindre at vi som lever i mid-delklassen, nesten ikke forstår at det er noen som sliter. Så - hvem er Fie i dagens Norge? Hva er hennes kamp? Hvem går i mot det etablerte? Mot inngrodde tabuer? Mot den norske konsensus-trangen? Kanskje Sara Azmed Rasmussen? På 80-tallet var det kanskje Henki Hauge Karlsen. Han var den første i Norge som stod fram med AIDS. Koblingen homofili, kjønnssykdommer og død var krutt, og er det fortsatt.

Hvor får mennesker sin viljestyrke fra? På Skrams tid ville man nok hevde at de fikk den fra Gud. På 80-tallet, Hauge Karlsens tid, hevdet så godt som hele den norske kirke at han fikk *straffen* fra gud: Han levde jo ikke i pakt med guds reglement! Og så stengte de ham ute, på linje med brorparten av det norske samfunnet. Hvor fikk han viljen sin fra? Hvis det ikke var fra gud måtte det jo være - tja - fra han på motsatt side.

Fra et moderne perspektiv virker dette meget søkt, men utestengelse fra samfunnet finnes dessverre fortsatt, også i Norge. Det er den kjente *Vi og Dem*-retorikken. Det er *De andre* som blir utestengt. Det er som om det kleber noe mistenkelig ved dem. Den samme følelsen vi har når vi går forbi en tigger på gaten. En tigger som er kledd i tøy fra en annen

kultur, eller en annen klasse, eller som oppfører seg ukonvensjonelt. Selvsagt skal vi beskytte oss mot farer, hvis det er det vi gjør når vi haster forbi disse menneskene. Selvsagt kan de aller fleste mennesker i Norge jobbe og tjene penger, slik at de ikke trenger å tigge. Selvsagt forteller den norske inn-grodde konsensusen oss at det er synd på de fattige, og at vi derfor må tåle å se dem, på gaten, rett ved jobben, eller der vi bor. Det er mange ulike mekan- ismer som slår inn her. Og selvsagt er det slik at én ikke kan hjelpe alle. Men - alle kan hjelpe én. Amalie Skram ønsket at vi skulle føle medlidenhet med Hellemysr-folket. Ikke lukke igjen. Ikke stenge dem ute. Men holde døren åpen, eller i hvert fall på gløtt. Og hvordan gjør vi det? For mange handler dette om å beholde evnen til å skille individet fra gruppen. Gruppen er skummel. Gruppen er - *Dem*. Evnen til å se enkeltmennesket, på tross av gruppen, er komplisert for mange.

Og så er det en annen ting: En del av vår befolkning har noe kjølig over seg. Noe selvopptatt og bort-skjemt. Noe empatiløst. Det er ofte mye vilje i denne delen av befolkningen. Men hvordan brukes denne viljen?

En vilje som ikke er koblet til empati, kan anta en beregnende og kjølig form. Jeg tror det er en annen del av viljen Amalie Skram ville vekke i oss - den som ønsker *det gode*. En vilje som ikke har en uttalt ideologi. Som ikke er basert på en religions funda- ment. Som ikke er basert på konsensus. Men som er dypt menneskelig. Kanskje sier Roberto Assagioli - grunnleggeren av psykosyntesen - det best:

Bjørnstjerne Bjørnson:
Kan du ikke la det gå litt
bra med Hellemyrsfolket,
med barna deres, til slutt?

Amalie Alver Skram:
Nei. Det er helt umulig for meg.

Jenten fra Nordnes

Av Tove Jensen Holmås

Amalie Skram ble født Berthe Amalie Alver i Bergen den 22. august 1846, og døpt i Domkirken 27. september. Faren Mons Alver var fra Alversund, der familien ofte var på landet om sommeren. Mons hadde en kjellerhandel, en mindre butikk i Strandgaten, og senere i Muren. Amalie var eneste jente i en søskenflokk på fem. Hun gikk på gode skoler – først frøken Heibergs småskole, så Holck og Irgens' pikeskole i Dreggen. På vei fra skolen sugde hun til seg det yrende bergenske gatelivet, hendelsene, språket. Hun fulgte ofte etter byens originaler fra Dreggen over Torget, utover Strandsiden til Nordnes. Det var mye spennende å høre og se, det var et sterkt element av teatralitet på hverdagens scene - Bergens gater og streder. Byoriginalene «opptrådte», og Amalie var en av mange umettelige tilskuere, en jente med stor iaktakelsesevne.

NATURALISTEN

De mange scenene fra det bergenske gatelivet kommer igjen i «Hellemyrsfolket». Folk lo av og pekte på byoriginalene, men Amalie så også tragedien som kunne ligge bak, og det ubarmhjertige i situasjonene. Det viser hun i sin debutnovelle «Madam Høiers Lejefolk». Der blir en lutfattig familie hvor faren er dranker (kanskje en byoriginal, en som andre følger etter og ler av?) kastet på gaten av hus-eieren, madam Høier, fordi de ikke kan betale leien.

Moren holder sine nyfødte tvillinger varme ute i nattekulden ved å la dem suge brennevin blandet med litt vann fra en skitten fille. De andre seks barna får klare seg som best de kan. Her er det ingen oppbyggelig eller lykkelig slutt, verken Gud eller mennesker hjelper disse arme menneskene. Naturalisten Amalie er født.

Amalie led ingen nød i oppveksten, selv om ikke alt var like lett hele tiden. Faren gikk konkurs i 1864, og dro til Amerika for å finne en bedre fremtid for familien. 18 år gammel giftet Amalie seg med sjøkaptein – og forhenværende skuespiller på Det norske Theater – August Müller. Han var en stilig mann. Skuespillerne var ofte kjent i byen og ikke så rent lite omsvermet. Hun ble med ham på lange sjøreiser – til Karibien og Mexico, - og trivdes om bord. Hun var aldri sjøsyk, likte å ta et tak, og ble etter hvert en så «complet sømand, at jeg mange gange har gått på dekket når vi har lagt til, for 3 stumper og fastgjort fok». Hun fikk sin velfortjente hyre. Deretter bodde ekteparet Müller noen år hjemme i Bergen, i Småstrandgaten. De to sønnene Jacob og Ludvig, ble født i 1866 og 1868. Siden reiste de ut igjen, småguttene var med, og ble til sjøs i to år. Det må ha vært en eventyrlig tid... «—jeg for min part befinner meg endog så vel på søen, at jeg aldri er så frisk på landjorden» skriver Amalie i et brev til en venninne.

SKUESPILLEREN

Da de kom tilbake i 1871, bodde de først i Bergen, så på Ask. I 1870-årene var de med og spilte teater. Herr og fru Müller står på rollelisten i oppsetningen av «Kritik og Kjærlighed» av Paul Lindau. Inntekten gikk til Den Nationale Scene. Det nor-

ske Theater hadde gått konkurs i 1863, og Bergen trengte å få gjenopprettet sitt teater. Amalie fikk god kritikk for sin opptreden. Hun arbeidet også med et skuespill, «At lege med ilden», viste det til skolestyrer Bendixen i teaterets styre, men det kom aldri opp, og er gått tapt. Da bodde familien Müller på Ask, hvor Amalie ble med i en amatørteatergruppe. Men med ekteskapet gikk det ikke så bra. De ble separert og senere skilt, noe som var både uvanlig og uhørt på den tiden. Amalie flyttet til Østlandet og bodde hos sine brødre der, blant annet flere år i Halden, og senere i Kristiania. Hun begynte å skrive artikler og litteraturanmeldelser, først under psevdonym. Så fikk hun publisert sin første novelle, den omtalte «Madam Høiers Lejefolk» i 1882. Den første romanen, «Constance Ring», kom i 1885. Da var hun blitt fru Amalie Skram – hun hadde giftet seg med den danske forfatteren og teaterkritikeren Erik Skram i 1884, og bodde i København. I 1889 fikk de datteren Johanne. Etter «Constance Ring» fulgte flere ekteskapsromaner. De ble omdiskutert fordi Amalie skrev om ektekapelige problemer slik de kunne sees fra kvinners ståsted. Hennes skarpe naturalistiske stil, uten

fløyel og happy ending, var det mange som ikke syntes noe om. Hun fikk stadig høre fra kritikerne at hun skrev som en mann og ikke var myk og kvinnelig nok. Hun ble dypt såret av sin venn Bjørnstjerne Bjørnsons foraktelige utsagn om ekteskapsromanene, som han ikke hadde lest. «Han er en tyrannisk stut av et menneske» var Amalies kommentar om Bjørnson....

FORFATTEREN

Det var ikke alltid så lett. I perioder lot hun seg innlegge på mentalsykehus (eller galehus som hun selv kalte det...) for å hvile sitt slitne sinn og bli frisk. Men da hun ble sykere og ikke friskere av et av sykehusoppholdene, nølte hun ikke med å gyve løs på systemet på institusjonene. I romanene «Professor Hieronymus» og «På St. Jørgen» får en av datidens fremste danske psykiatere så ørene flagrer. Hovedverket «Hellemysrfolket» ble skrevet i årene 1887-1898. Romansyklusen ruver i norsk litteraturhistorie. Fortellingen følger ekteparet Oline og Sjur Gabriel Hellemysren, deres og barnas og barnebarnas skjebner fra det fattige småbruket til livet i byen. Det er vanskelig å la være å gråte når

man leser deler av denne romanen – når Vesle-Gabriel blir syk og dør, eller når de gamle strilene blir avvist og fornedret av sine egne barn som vil være fine byfolk... Det tragiske, fattigslige livet – regnet, armoden, skammen... Det er naken naturalisme, ingen nåde hos Gud eller mennesker.

Innimellom arbeidet med «Hellemyrsvolket» skrev hun skuespillet «Agnete», som er blitt stående i norsk dramatik. På Den Nationale Scene har det vært satt opp 9 ganger med stor suksess, første gang i 1893 da det ble utgitt, senest i 1976.

PÅ DNS

Av andre skuespill oppført på DNS basert på Amalie Skrams liv og bøker kan nevnes «Ut med deg, skitne madam», basert på Amalie Skrams brev ved Torunn Ystaas i 1979, «I morgen er jeg ikke her» er Gunilla Bergs dramatisering av «Prof. Hieronymus» og «På St. Jørgen» fra 1996. «Sivert Skuteløs» fra 1994 er en dramatisering av «To venner» – en del av «Hellemyrsvolket», ved Gunnar Staalesen.

Men det var i 1992 vi fikk et av de største løftene i Den Nationale Scenes historie: Oppsetningen av «Hellemyrsvolket» i Teatergarasjen på Nøstet. Med den levende dialogen og de så vel skarpe som kjappe replikkene som man finner i «Hellemyrsvolket», er det ikke så rart at daværende teatersjef Tom Remlov kom på tanken om å dramatisere romanserien. Han følte at det var mulig å gjennomføre når han hadde Gunnar Staalesen med seg på laget. Resultatet ble en historisk og legendarisk oppsetning. De færreste hadde nok sett en så lang forestilling før. Bentein Baardson hadde regien, Åse Hegrenes var scenograf. Hovedrollene var besatt av Bergens fremste skuespillere, og folkeligvsscenene

« Har jeg villet noe med
hva jeg har skrevet, så har det
vært å bringe en og annen til
å forstå, til å se og dømme mildt.

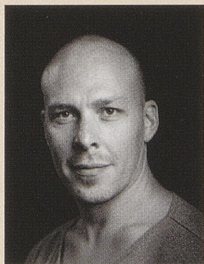
ble ytterst troverdige takket være 28 statister fra Arbeidsformidlingen. DNS hadde nemlig inngått samarbeidsavtale med datidens NAV, og fått en gjeng ferske og uvante folk i forhold til teateret, men de var entusiastiske og tok lett regi. Og vi var ute av titteskapsteateret, folk satt på sidene, handlingen foregikk midt blant publikum, de ulike episodene og stedene ble markert ved plattformer som kunne heves og senkes, de ble gater og ballsaler, det snødde og regnet. Tross en varighet på 8 timer og 20 minutter (3 pauser) hadde «Hellemyrsvolket» et publikumsbelegg på 93 %. Folk kom langveisfra for å få med seg den enestående teaterbegivenheten.

Og nå skal vi få oppleve «Hellemyrsvolket» på ny, denne gang som musikal. Da har handlingen i romansyklusen måtte trimmes ned og forkortes, og de enkelte sangene bærer iblant hele momenter i handlingen alene. Amalie Skram døde den 15. mars 1905 i København.

Merete Armand i rollen som Oline i maratonoppsetningen av «Hellemyrsvolket» i 1992. Arkivfoto: Trygve Schönfelder.

PÅ SCENEN

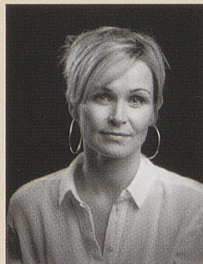
André Søfteland

Herborg Kråkevik

Kjersti Elvik

Karoline Krüger

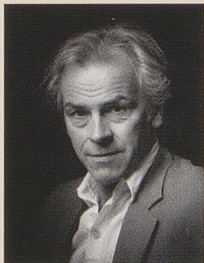
Gerald Pettersen

Idun Vik

Irene Waage

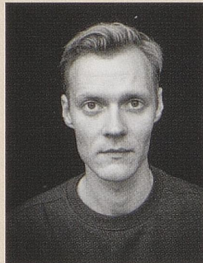
Bjørn Willberg Andersen

Malin Soli

Wenche Kvamme

Preben Hodneland

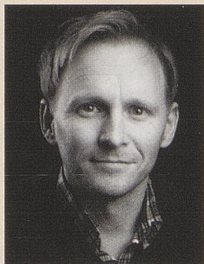
Jonatan Filip

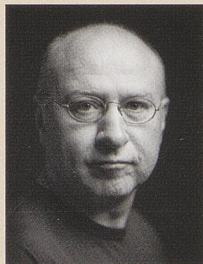
Hadle Lavold Reisæter

Katrine Dale

Pål Rønning

Jon Ketil Johnsen

Rhine Skaanes

Ole Martin Aune Nilsen

Dorina Marie Eldøy-Iversen

Monica Dybwad

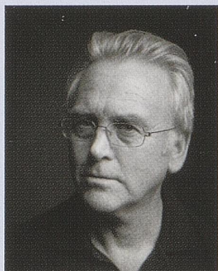
Hilde Trættemberg Serkland

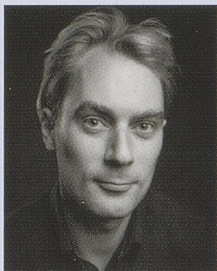
Medvirkende barn, fra venstre:

Ulrik M. Lullau, Emma Krüger Dagsland, Filip Rasmussen,
Leon Krog Vignal, Didrik Strønen Damm, Anne Marte Hundven,
Synne Odland Aase, Adele Sortvik.

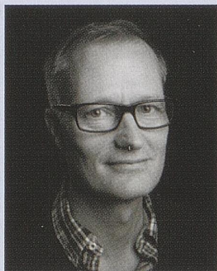
BAK SCENEN

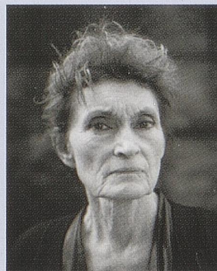
Gunnar Staalesen

Julian Berntzen

Johan Osuldsen

Tine Schwab

Hans Einar Apelland

Dramatiker/sangtekstforfatter

Gunnar Staalesen er forfatter og dramatiker. Staalesen er født i Bergen og er utdannet cand.philol. med fagene engelsk, fransk og litteraturkunnskap. 22 år gammel ga han ut sin første roman i 1969, «Uskyldstider». Først og fremst er Staalesen kjent som kriminalforfatter. Bøkene om privatdetektiven Varg Veum er utgitt i mange land, blant andre Frankrike, Tyskland, England, Italia og Polen. Flere av disse bøkene er blitt filmatisert. Han er også kjent som dramatiker gjennom flere oppsetninger på Den Nationale Scene blant annet «Knut Gribb tar Bergenstoget», «Vaskerelvets rose», «Fredag den trettende», «1900: Maskespill og Maskefall», «Falne engler» og dramatiseringen av Amalie Skrams bøker i «Hellemysrfolket» og «Sivert Skuteløs». I 2011 dramatiserte han

en musikalsk bergenskomedie i «Peder Påske». Mer enn noen annen regnes Staalesen som den som introduserte sosialrealismen i norsk krimlitteratur. De siste årene har han blant annet gitt ut kriminalromanene «Kalde hjerter», «Vi skal arve vinden» og «Der hvor roser aldri dør». Den 17. boken i Varg Veum-rekken, «Ingen er så trygg i fare», er klar for utgivelse 15. oktober.

Komponist

Julian Berntzen er musiker, komponist og artist fra Bergen. Han har gitt ut fire egne soloplater, og har turnert i inn- og utland med eget stoff og i formater som spenner fra rockeband til symfoniorkester. Julian har hatt samarbeid med en rekke artister som komponist og som live musiker. I 2003 fikk han Spellemannsprisen for platen

«Waffy Town» og har siden også blitt nominert for albumet «Rocket Ship Love» i 2008. For to år siden komponerte han musikken til musikalene «Felix Fantastiske Orkester» for Det Norske Teatret, og «Snødronningen» her på DNS. For sistnevnte ble Julian tildelt teaterforeningens Pernillestatuett. «Snødronningen» er videre blitt en suksess i Danmark og skal i år opp for andre gang der.

Regissør, koreograf, sangtekstforfatter og musikal-dramaturg

Johan Osuldsen hadde regi og koreografi på «Company» her på Den Nationale Scene i 2010. Han har regissert og oversatt «The Last Five Years» (Edderkoppen), var den norske regissøren for «Mamma Mia!» og «We will rock you» (Folketeatret), har regissert og koreografert Chat Noir-

forestillingen «It's Showtime» med bl.a. Kåre Conradi og «Showgirls» med Elisabeth Andreassen, Guri Schanke, Hilde Lyrån og Marian Aas Hansen, samt «Chess in Concert» med bl.a. Lisa Stokke og Espen Grjotheim. TV: «Gullruten», «Gullfisken», «Amandaprisen», «Spellemannsprisen», TV2s serie «Mine damer og herrer», Ingrid Bjørnovs serie «Piano Piano», og Cheezy Keys' populære serie «Skrimmel-Skrammel» for NRK Barne-TV, hvor han også skrev manus og bidro med nyskrevet musikk og sangtekster. Forfatter: «Bråkeboka», gitt ut av NRK Aktivum, og fagboken «Musikalartist, entertainer eller rolleformidler», som er pensum på Bårdar Akademiets musikklinjer.

Osuldsen startet opp og var kunstnerisk leder for musikal-linjen fra 1996–2001. Osuldsen har utdannelse fra Barratt Due Musikk-institutt, Greta Dahl Ballettskole og fra 1990-tallet ble han tatt under vingene til sin teatermentor Alexandra Myskova som lærte ham opp i skuespiller- og regifag. Han har studert landskapsarkitektur og har en 3-åring utdannelse som kognitiv veileder/coach. De siste årene har han vært styremedlem i Norsk Sceneinstruktørforening.

Scenograf- og kostymedesigner

Tine Schwab har designet scenografi og kostymer for teater, opera og ballett både i Norge og i utlandet. En av de siste oppsetningene var maratonforestillingen «Bibelen» på Det Norske Teatret. Av andre oppgaver kan nevnes «Det blodiga parlamentet» på Dramaten i Stockholm, «Don Giovanni» for Operan i Stockholm, «Merlin» på Det Norske Teatret, «Das Schlaue Fuchslein» og «Maskeballet» for Deutsche Oper am Rhein, «Carmen» i København, «Livet med en Idiot» i Malmø. «Alice» på Grand Theatre i Geneve. På Den Norske Opera & Ballett har hun gjort «La Traviata», «Macbeth», «Otello», «Den Fjerde Nattevakt» samt ballettene «Isslottet» og «Salte kyss».

Musikalsk ansvarlig

Hans Einar Apelland er utdannet på rytmisk linje ved musikkonservatoriet i Agder. Han har arrangert og innstudert musikk til en lang rekke musikaler, teater- og revyforestillinger. De siste årene har han bl.a. vært involvert i forestillinger som «Svindlere med stil» (Chateau Neuf 2007), «Mamma Mia» (Folketeateret, 2009), «Cats» (Chat Noir, 2009), «La Cage aux Folles» (DNS, 2010), «Nattens Umusikalske Dronning» (Chat Noir, 2011) og

«Spamalot» (Folketeateret, 2012), i tillegg til å ha vært musikkprodusent for Zentertain Norge gjennom ti år. For tv har han bl.a. jobbet med «Melodi Grand Prix/ESC», «Beat for Beat», «Komiprisen» & «Grunnlovsjubileet fra Eidsvoll» (NRK) samt «Grease» (TVNorge), «Sangstjerner» (TV3), i tillegg til en lang rekke show, konserter, event'er, storband og sommershow.

Lysdesigner

Øyvind Wangensteen er fast ansatt lysdesigner på Nationalteatret. Han har dessuten hatt lysdesign ved de fleste teatre i Norge, bl.a. «Besøk av en gammel dame» på Trøndelag Teater, «Desse Auga» ved Rogaland Teater, «Isslottet» ved Den Norske Opera & Ballett, «Teater» ved Oslo Nye Teater og «Bibelen» ved Det Norske Teatret. Han fikk Heddaprisen i 2011 for lysdesignet til «Ti liv! – Komilab nr. 3» på Torshovteateret. Wangensteen har også tidligere gjestet Den Nationale Scene, sist med «Gengangere» på Store Scene.

OBOS-
medlemmer
opplever mer
for mindre!

Fordeler hele livet

Som OBOS-medlem stiller du foran i køen den dagen du skal kjøpe egen bolig. Du får også en rekke fordeler alle de årene du ikke benytter deg av forkjøpsretten:

- Inntil 50 % rabatt på bolig- og kulturtilbud.
- Svært gode betingelser på lån, sparing og forsikring.
- Forkjøpsrett til 80 000 nye og brukte OBOS-boliger.

BLI MEDLEM:

www.obos.no eller send sms: **OBOS** til **2030**.

AS Den Nationale Scene, Pb 78 Sentrum, 5803 Bergen, Tlf.: 55 54 97 00, Billetter: 55 60 70 80

Ansvarlig utgiver: Agnete G. Haaland | Redaktør: Finn Bjørn Tønder | I redaksjonen: Ole Friele jr., Tove Jensen Holmås, Solrun Toft Iversen, Jon Ketil Johnsen og Johan Osuldsen. | Foto: Magnus Skrede | Design: Neolab by Knowit | Trykk: Bodoni | Program nr. 10 – 2015 | Kr. 30,-